

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

God in de historie (I)

God de Almachtige werkt in stilte.
1 Kon. 19 : 9-18
Elia op Horeb.

Karmel en Horeb. Dat zijn de twee bergen, die in het leven van de profeet Elia een grote rol hebben gespeeld.

Karmel: de top van Elia's grootste zege; Horeb: de top van zijn diepste inzinking.

De held van de Karmel is, als een gebroken man, (zonder te weten, waar hij komen zou) op Horeb aangekomen.

Hij overnacht daar in een spelonk.

Dan roept God deze weggelopen dienaar, deze "huurling" ter verantwoording: "Elia, wat doet u eigenlijk hier? Zover van uw post, zover van het land van Israël?"

Elia antwoordt: "De Israëlieten hebben uw verbond verlaten. Ze hebben het zegel van hun verkorenheid verscheurd. Ze hebben dus de meest ernstige zonde begaan, die het volk van God begaan kan. Want: ze hebben uw altaren verwoest, d.i. ze hebben de weg naar God (die immers liep via het altaar) opgebroken. En: Ze hebben uw profeten met het zwaard gedood, d.i. ze hebben ook de weg van U naar zichzelf geblokkeerd.

Elia beschuldigt het volk. Hij beklagt zichzelf.

"Ik alleen ben overgebleven en ze trachten mij het leven te ontnemen".

Elia is overdreven: Hij vergeet de honderd profeten, die Obadja in een grot had verborgen. Nu hem tegenslag treft, is ineens alles "niets meer" en is het "ook nooit wat geweest". We kennen dat.

In zijn antwoord klinkt ook verwijt door aan het adres van God. Elia blijkt moeite te hebben met Gods naam: Here der heirscharen.

"Ik heb zeer geijverd voor den God der heerscharen, maar, zo kunnen we aanvullen, het is op niets uitgelopen; 't was allemaal tevergeefs".

"Waarom, o God, moest het zó aflopen? Gij zijt toch de Almachtige, die ervoor had kunnen zorgen, dat alles anders ging?"

Typisch dezelfde verwijten, die wij God ook kunnen maken: Als Hij God is, waarom moest dan mijn kind dit ongeluk treffen? God had het toch kunnen voorkomen?

God verwijt Elia niets. Evenmin als Hij Abram iets verweten had, toen deze het te kwaad had gehad met Gods belofte omtrent een zoon. (Gen. 15). De Here had Abram bij de hand genomen en naar buiten geleid en gezegd: "Kijk eens op naar de sterren en tel ze, indien u ze tellen kunt... Zó zal uw zaad zijn".

Iets dergelijks doet de Here hier. Hij gaat aan Elia en aan de kerk van alle eeuwen aanschouwelijk onderwijs geven omtrent Zijn naam: Here der heerscharen!

Hij roept Elia naar buiten: Elia zal de parade van Gods heerscharen zien.

Een geweldige sterke wind steekt op, die de rotsblokken doet neerkeilen in de diepte. God was in de storm niet.

Een hevige aardbeving doet alles om Elia

schokken en schudden... God was ook in de aardbeving niet.

Een heftig onweer breekt los: vuurstralen schieten naar alle kanten en de donder doet het gebergte daveren... God was ook in het vuur niet.

Eigenaardig, nietwaar?

Wanneer óns het predicaat "almachtig" toekwam, zouden we wel eens laten zien, wat dat betekende: We zouden ons onweerstaanbaar maken... Zoals de antichrist zal doen aan het einde van de tijden. In het licht van zijn vuurwerk zullen de mensen van verbazing roepen: "Oh... Wie is aan dit beest gelijk?"

Elia moet met een zeker welgevallen naar al deze tekenen van Gods almacht hebben gekeken, met de gedachte: "Ja, jongens toe maar... zó moet het gaan!"

Wij verkiesen evenals Elia Karmel boven Horeb: Massabetogingen, geweldige reclame boven het suizen van een zachte koelte, die daarna kwam.

God heeft echter zulk indruk-maken niet nodig.

God was: niet in de storm, niet in de aardbeving, niet in het vuur.

Wél in het suizen van een zachte koelte.

Daar kon Elia niet tegen. Dit was hem te groot. Hij omwond zijn gelaat met zijn mantel: Hij kon het niet aanzien... deze grootste openbaring van God als de Here der heerscharen!

O neen, we moeten geen tegenstelling maken tussen de storm, de aardbeving, het vuur aan de ene en het suizen van de zachte koelte aan de andere kant.

Storm, aardbeving, vuur zijn de boden, die vóór God uitgaan.

Wanneer het prinsjesdag is, gaan ruiters te paard en marcherende soldaten vóór de koets van de koningin uit. We kunnen zeggen: In het getrappel van de paardenhoeven en in het gedreun van soldatenlaarzen op het plaveisel is de koningin niet. Ze komt daarachter, ze komt later, gereden in de gouden koets.

Ondertussen: die ruiters en soldaten horen wel terdege bij de stoet van de koningin. Ze maken deel uit van haar glorie, al is zijzelf daarin niet.

Zo is het hier. God geeft aan Elia en aan ons te kennen, wat het inhoudt, dat Hij de Here der heerscharen is. Dat betekent, dat Hij zomaar die hele mooie wereld van ons in puin kan stoten. Dat hoeft nog geen seconde te duren.

Alleen is het de vraag, of wij daar beter van worden.

Nietwaar: wanneer ergens een ramp plaatsgevonden heeft, een aardbeving b.v., dan zeggen we: "Had de Here, die toch de almachtige is, dit niet kunnen voorkómen? M.a.w. de bewijzen van Zijn almacht leggen wij vaak uit als gebrek aan almacht.

De Here was niet in de storm, niet in de aardbeving, niet in het vuur. Hoewel ze alle drie bij Hem horen, getuige ook de eerste openbaring van Hem in heerlijkheid bij de

sluiting van het verbond. (Deut. 4 : 11).

Hij was in het suizen van een zachte stilte. Dat betekent niet, dat Hij een stille God is. Maar wél, dat Hij in stilte werkt. Zijn almacht is zo groot, dat wij die ternauwernood opmerken en die is daar het grootst, waar wij er haast niets van beseffen.

Elia en wij moeten leren, dat Gods wijze van werken zo anders is dan de onze.

De Here kan het hebben, dat een profeet Hem tegensprekt. Zó groot is Zijn macht.

Bij de mensen is dat anders. Denkt u maar aan tyrannen: aan Hitler destijds, aan China vandaag: "Ergens niet mee eens? ... dan de kop eraf!"

Culturele revolutie noemen ze zoiets. 't Is een deftig woord voor kleinzielig menselijk gedoe... Bewijs van ónmacht!

Stellig heeft de Here door deze tekenen de bedoeling gehad, Elia tot andere gedachten te brengen. Maar Elia heeft het niet verstaan. Wanneer de Here hem voor de tweede keer vraagt, wat hij eigenlijk op de Horeb komt doen, is zijn antwoord gelijk aan het eerste: "Ik zei het u al; het is daar in Israël niet om uit te houden!" We zijn niet zo gauw van ons stuk gebracht, wanneer we een ingeroeste mening hebben. Soms houden we nog vol, wanneer reeds bewezen is, dat we ongelijk hebben...

God zet Elia weer in het strijdperk. Hij werkt rustig door.

"Ga heen, zalf Hazaël tot koning over Aram, Jehu tot koning over Israël en Elisa tot profeet in uw plaats."

Gestaag en ongemerkt, werkt God verder. Wie zal straks in de ploegende boer, Elisa, in de nabijheid van Abel-Mehóla, Gods almacht opmerken? Toch liggen zó de stukken.

God gaat over Israël gerichten brengen: storm, aardbeving, vuur. Hij zal Zijn verwerende kind stevig door elkaar schudden: "Zul je nu luisteren, of niet!?" Maar het einde van Gods wegen, het doel, zal de stilte zijn: niet de stilte van het kerkhof, maar de stilte van ná de storm: "Ik zal 7000 overlaten..."

God handelt in de historie. Zo heel gewoon. Niet opvallend.

Hij bouwt Zijn Rijk en doet het komen. Zo simpel.

Zo, dat wij erbij kunnen.

Ook wij kunnen moeite hebben met Gods stilte. Precies als de Elia, die komen zou, Johannes de Doper.

"Zijt Gij Degene, die komen zou, of moeten we een ander verwachten?"

Here, sla er toch eens op lós, tóón Uw macht. Ge kunt dit toch niet gedogen?

Christus antwoordt: "Blinden worden ziende, doven horen, melaatsen worden gereinigd en doden opgewekt. En zalig is hij, die aan Mij geen aanstoot neemt".

We kunnen het lastig vinden, dat Hij zachtmoedig is en nederig van hart.

En tóch ligt dáárin ons behoud gelegen.

Want Hij doet dat, opdat wij rust zullen vinden voor onze zielen.

Nu we dit weten, verlangen we niet naar

tekenen, die opzien baren. Maar we houden ons aan het hele gewone. We weten, dat God daarin aan het woord komt. En we moeten Hem dus aan het Woord laten.

Nu we dit weten, oefenen we geduld tot de dag van de grote verlossing.

Hij werkt in stilte. Dat betekent vandaag: Christus werkt voort aan de komst van Zijn Rijk. Zo gewoon, dat wij erbij kunnen. Ja,

Hij wil ons gebruiken als levende stenen voor de bouw van Zijn huis.

We moeten ons door Hem laten invoegen in het gebouw, dat áf komt.

Opdat we niet door Zijn stormgerichten weggeslagen worden. Maar eenmaal met Hem mogen wandelen op de nieuwe aarde "in de avondkoelte".

Oldenzaal. C. Bakker

Synodalisme

Het verslag van de vergadering van de kerkeraad van Leeuwarden in de kerkbode van 27 januari vermeldde:

"Aan de orde komt een bespreking van de situatie welke ontstaat als er brs. naar de Generale Synode zouden worden afgevaardigd, die aldaar hun instemming met de belijdenisgeschriften dienen te betuigen, terwijl uit hun publikaties blijkt dat betrokkenen deze geschriften op bepaalde punten niet (meer) onderschrijven.

Na uitvoerige discussie wordt besloten deze aangelegenheid aan de e.v. classis-vergadering voor te leggen.

De formulering zal nader worden vastgesteld."

Tot zover het verslag.

Men wrijft zich de ogen uit.

Hoe een en ander nader werd geformuleerd blijkt uit een ander bericht. De "aangelegenheid" werd aan de classis "voorgelegd" niet als een vraagpunt, maar als een voorstel. De kerkeraad van Leeuwarden was er dus uitgekomen en wist: zó moet het, en stelde dat ook zo aan de classis voor. Als de generale synode te Amersfoort-West zou zijn geconstitueerd, de praeses zijn ambt zou hebben aanvaard, en het moment zou zijn aangebroken, waarop de afgevaardigden instemming met de belijdenis zouden betuigen, moesten de afgevaardigden van Friesland voorstellen, en zulks praealabel:

"De synode kan instemming met de inhoud van de belijdenis der kerken niet aanvaarden van die afgevaardigden, die blijkens hun publieke uitlatingen het geheel van de belijdenis relativeren en artikelen en stukken van de leer weerspreken en loochenen."

Dat voorstel is door de februari-classis van Leeuwarden met acht tegen acht stemmen verworpen, dus bij staking van stemmen.

Gelukkig dat er op die classis nog zo veel inzicht was. Men denke zich in wat er gebeurd was als dit voorstel het gehaald had en dat ook de meerderheid van de particuliere synode van Friesland er voor was geweest, dat voorts ook de generale synode zulk een voorstel zou hebben aanvaard...

Dan zou het hebben kunnen gebeuren dat de synode, aan de toepassing van haar besluit toegekomen, zou hebben gezegd: wij kunnen de instemming met de belijdenis van ds. B. J. F. Schoep niet aanvaarden, want dr. C. Trimp heeft geschreven, dat er bij deze predikant vrijzinnigheid is en de heer Zijlstra heeft daarmee, te weten met die bewering van dr. Trimp en niet met die vrijzinnigheid, zijn instemming betuigd. En als prof. C. Veenhof ter synode zou zijn gekomen, ten aanzien van hem: ook zijn instemming met de belijdenis aanvaarden we niet, want ds. D. van Houdt, zelf lid der synode, en ds. D. van Dijk, hebben publiek geconstateerd, dat prof. Veenhof van de belijdenis afwijkt.

Nu is het duidelijk dat zulk beweren niet voldoende is om te zeggen, als synode: dus wijken zij ook metterdaad van de belijdenis af. Zelfs in het geval dat er tegen bepaalde leden en adviseurs der synode een aanklacht zou liggen op de synodetafel zou de synode toch eerst moeten onderzoeken of die aanklacht juist was. Met andere woorden: de synode zou, nog voordat de leden der synode

zelve instemming met de belijdenis hadden betuigd (!) eerst een tuchtprocedure tegen eventuele "verdachten" moeten beginnen.

We vragen: op grond van welke volmacht? Welke mindere vergadering had concreet, met de nodige bewijzen uit de Schrift, die zaak aan de orde gesteld?

De mindere vergaderingen hebben de afgevaardigden benoemd. Ambtsdragers in volle rechten. Hun een ordelijke geloofsbrief meegegeven. Die geloofsbrief zelf is voor die afgevaardigden een attest van rechtzinnigheid. De lastgevers zonden dienaren des Woords en ouderlingen, die nimmer kerkelijk zijn veroordeeld. Niet door hun kerkeraad, niet door hun classis, niet door hun particuliere synode. En lopen de kans door de generale synode smadelijk, met afgesneden baard en verkorte mantel, te worden hééngesonden. Na een schervengericht. De afgevaardigden van acht particuliere ressorten zouden tot het negende ressort zeggen: Uw afgevaardigden aanvaarden wij niet. Of zeven zouden het zeggen tot twee. Aldus heerschappij voerend over de kerken.

Synodalisme.

Synodocratie.

Vrijgemaakt.

En niets geleerd.

Heenzènden of heengáán ?

Intussen hoe dwáás dat gelukkig gestrande

ongelukkige voorstel van Leeuwarden ook was, er zat in dat voorstel wel iets begrijpelijks.

Want we staan voor het feit dat op de genoemde synode leden dezer meerdere vergadering andere leden ontmoeten of adviseur(s) mogelijk, ook adviseur(s) leden der synode, die zij publiek van afwijking van de belijdenis hebben beschuldigd. En erger.

Ter synode betuigen allen hun instemming met de belijdenis. En aanvaarding van die instemming brengt voor de beschuldigers een en ander mee dat, ethisch gezien, wringt. Als zij van de beschuldigen die instemming aanvaarden, is, men komt er niet onder uit, óf de beschuldiging op z'n minst lichtvaardig geweest, óf de aanvaarding van die instemming geveinsd.

Wij menen, die eer willen wij aan Leeuwardens kerkeraad wel geven, dat deze kerkeraad dit ethisch conflict juist heeft aangevoeld. We zijn echter van oordeel, dat de ethische afwijking reeds eerder begon. Namelijk toen men publiek, in de pers, zijn beschuldigingen van afwijking van de belijdenis lanceerde. Zulke beschuldigingen behoren, evenals die van andere openbare en grove zonden, in artikel 80 van de kerkorde genoemd (hoererij en gewoontelijke dronkenschap enz.) niet in de pers, maar behoren aan de kerkelijke vergaderingen, eerstens aan de kerkeraad, te worden voorgelegd.

Dat dit niet geschiedde, maar dat de beschuldigingen publiek in de pers werden gebracht, was de eerste ethische fout. En daarvoor hebben bepaalde synodeleden en adviseur(s) zichzelf in de moeilijkheden gewerkt.

Hoe er uit te komen?

De enige oplossing voor dat ethisch conflict is niet: de beschuldigde afgevaardigden na een ongeoorloofd synodaal schervengericht heenzènden, maar: óf de beschuldigingen herroepen, óf als man van z'n woord heengáán en zich door z'n secundus laten vervangen.

Dat ware een respectabele handelwijze.

G. Visee

Dr. J. Bosch

In het leven van onze mederedacteur dr. J. Bosch komt in de loop van dit jaar een belangrijke verandering. Hij werd namelijk benoemd tot wetenschappelijk hoofdmedewerker in de faculteit der letteren aan de Vrije Universiteit van Amsterdam. Dat betekent dat hij, deze eervolle benoeming aanvaard hebbend, een andere werkkring, die hij gedurende zeven jaren met grote toewijding vervuld heeft, moet loslaten, die van rector van het Johannes-Calvijn-Lyceum te Kampen. Het is begrijpelijk dat dr. Bosch deze benoeming aanvaardde. Al was hij aan het hoofd van het Kamper Lyceum, waarvan de voorgeschiedenis zo nauw aan de historie onzer kerken verbonden is,*) volkomen op zijn plaats, dit de volle inzet van zijn persoon eisend rectoraat legde hem bij zijn wetenschappelijk werk als neerlandicus grote beperkingen op. En dat werk was en is hem lief: de studie, die met name aan Bilderdijk, voorts ook aan Da Costa en aan het réveil is gewijd. Daarvoor krijgt hij thans hoofd en handen vrij. Dat is niet alleen een gelukwens waard aan het adres van dr. Bosch, maar ook aan het christelijk volksdeel in Nederland: in zijn geschiedenis hebben mannen als Bilderdijk een belangrijke plaats ingenomen.

We wensen ook in ons blad onze redacteur van harte geluk, en spreken daarbij de hoop uit, dat hij, door God gezegend, in zijn nieuwe werkkring vele van onze studerende jongeren ten zegen moge zijn.

In zijn relatie tot ons blad brengt deze verandering geen wijziging. Of het moest zijn dat nu hij een taak krijgt, die meer dan zijn tegenwoordige parallel loopt met zijn mede-

werking aan Opbouw, meer gelegenheid hebben zal tot het leveren van literaire bijdragen, zoals ze fijnzinnig en wel gestyleerd tot dusver in ons blad verschenen en die als enige kritiek zouden kunnen uitlokken dat hun aantal zo spaarzaam was.

Gaarne zou ik in dit verband denken aan Starings woord:

"Wordt eikeschors bij 't pond gewogen men weegt kaneel bij 't lood",

ware het niet dat de vergelijking van de literaire bijdragen van dr. Bosch met het kostbaarder 'kaneel', de overvloediger binnenkomende artikelen van anderen zou kunnen doen vergelijken met 'eikeschors'. De bedoeling is geen andere dan het uitspreken van de hoop dat het de hoofdmedewerker van de Amsterdamse universiteit gegeven moge zijn ons meer van zijn werk te geven dan het de Kamper rector mogelijk was.

Onze beste wensen en de bede om Gods zegen vergezellen hem op de reis van Kampen naar Amsterdam.

Het was voor de straks aftredende rector een grote voldoening dat het bestuur van het Johannes-Calvijn-Lyceum tot zijn opvolger benoemde de tegenwoordige conrector, dr. H. M. Mulder, aan onze lezers bekend en vertrouwd als lector aan onze Theologische Hogeschool.

G. Visee

*) Het Kamper Johannes-Calvijn-Lyceum is ontstaan uit het vroegere Gereformeerde Gymnasium, dat in 1896 ontstond uit de literaire afdeling van de Theologische School. Het werd geleid door de rectoren dr. J. Esser, dr. R. J. Dam, dr. J. Wytzes, drs. H. Nieboer en sinds 1960 door dr. J. Bosch.

De kern van de reformatorische kerkbeschouwing

te berde

II

Calvijn

Het is niet eenvoudig een juist en helder beeld te geven van Calvijns prediking omtrent de kerk. Men komt daarmee zeker niet klaar voor te opereren met een paar citaten uit diens Institutie!

De moeilijkheid Calvijns opvattingen omtrent de kerk goed te verstaan vindt haar oorzaak evenwel niet in de duisterheid van de geneefse hervormer. Integendeel, het is een door allen erkend feit dat deze in zijn denken en schrijven juist gekenmerkt wordt door grote helderheid en precisie.

Neen, de moeite om precies te omschrijven hoe Calvijn over de kerk dacht spruit voort uit het diepe en veelomvattende inzicht dat Calvijn uit de Schrift omtrent de kerk heeft verworven en in zijn vele werken doorgeeft.

Men zou het spreken van Calvijn over de kerk kunnen vergelijken met het bekijken en beschrijven van een kathedraal.

Als men zo'n kathedraal van voren beziet ontvangt men daarvan een geheel ander beeld dan wanneer men hem van terzijde bekijkt of de achterkant ervan beschouwt. En weer een totaal andere indruk van zo'n bouwwerk ontvangen we als we er in gaan en het van binnen observeren. Toch zijn al de zo ontvangen beelden als men goed heeft gekeken, werkelijke, juiste beelden van zo'n kathedraal! Het zou evenwel zonder meer dwaas zijn één van de zo gevormde voorstellingen van zo'n kerkgebouw tot het enige en echte te promoveren! Integendeel om de kathedraal werkelijk te leren kennen, hem geheel en dus goed te "zien", moet men juist al de zo gevormde beelden in hun goede onderlinge samenhang vasthouden, verbinden en zo tot gelding laten komen.

Welnu op dezelfde wijze moet men, om een juiste en volledige kennis te verwerven van wat Calvijn over de kerk leert, al de onderscheiden "beelden" die Calvijn van de kerk ontwerpt stuk voor stuk scherp observeren en in hun onderlinge eenheid en samenhang tot hun recht laten komen.

☆☆☆

Omdat Calvijns prediking over de kerk ten gevolge van zijn scherp luisteren naar wat Gods Woord daaromtrent zegt, zo rijk en veelzijdig is, heerst ten aanzien daarvan veel misverstand.

Men beet zich b.v. vast in één aspect van Calvijns onderwijs en negeerde de rest. Of ook kwam men er toe in Calvijns kerkopvatting een innerlijke tegenstrijdigheid, of in ieder geval een onopgeloste spanning, te constateren.

Zo heeft men wel beweerd dat er in Calvijns ziel drieërlei kerkbegrip tegen elkaar opbotste. Vooreerst dat van een onzichtbare "ideaal-kerk" waartoe alle uitverkorenen behoren. In de tweede plaats dat van een zichtbare "geloofskerk" met de kentekenen van woord en sacrament. En in de derde plaats dat van een "heiligheidskerk" met de relatieve maatstaf van een onergerlijke levenswandel.¹⁾

Voortgaande en nauwgezetter Calvijnstudie heeft evenwel duidelijk aangetoond dat van een dergelijke tegenstrijdigheid of spanning in Calvijns kerkopvatting geen sprake is. Men heeft leren inzien dat Calvijn, juist ten gevolge van zijn indringend luisteren naar de Schrift er vooreerst diep van doordrongen was dat er slechts één kerk van Christus kan zijn en mag zijn en ook metterdaad is. Maar tegelijk ook dat deze kerk naar zijn overtuiging onderscheiden aspecten ver-

toont welke telkens een ander beeld van de kerk in ons veroorzaken. En voorts dat in deze bedeling waarin de zonde zulk een immense macht ook over het volk des Heren, de kerk Gods uitoefent, deze met allerlei, soms zelfs zeer ernstige zonden en gebreken behept is, en daardoor allerlei misvormingen vertoont. Misvormingen waarin we zeker niet mogen berusten, maar die we hier toch ook nooit te boven zullen komen. Misvormingen, die we ook nooit in systeem kunnen brengen omdat wat zondig en verdorven is juist naar zijn aard het chaotische, het systeemloze, het niet systematiseerbare is.

Ter illustratie van wat ik zei wil ik even aanduiden welke aspecten van de kerk o.a. door een paar Calvijn-kenners in diens onderwijs omtrent de kerk zijn ontdekt.

Wilhelm Niesel spreekt ervan dat Calvijn de kerk beschrijft als moeder der gelovigen, als lichaam van Christus, als de totaliteit der uitverkorenen. Voorts dat Calvijn onderscheidt tussen de zichtbaarheid en de onzichtbaarheid van de kerk en tussen de ware en de valse kerk.²⁾ Een andere auteur — Werner Krusche — is van oordeel dat Calvijn de kerk o.a. onder vierderlei gezichtspunt tekent. In de eerste plaats als de kerk aan welke het Woord Gods is toevertrouwd en die als zodanig de plaats is waar de Geest werkt. Voorts als de door Woord en Geest vergaderde gemeenschap der heiligen. Dan als het door de Geest vervulde en geleide lichaam van Christus. En ten slotte als het Geestelijke rijk van Christus.³⁾

Dit zijn slechts een paar voorbeelden. Er zouden er meer te noemen zijn. Ik gaf ze alleen om te accentueren op welke wijze men thans — terecht — Calvijns leer omtrent de kerk benadert. En voorts om duidelijk te laten uitkomen dat men Calvijns veelzijdige prediking omtrent de kerk hopeloos verknoeit als men die poogt te vangen in een enkel simpel schemaatje. Bij voorbeeld dat van ware of valse, of van zichtbare of onzichtbare kerk!

☆☆☆

Ten volle in rekening brengend wat we zo juist zeiden is het evenwel zo, dat er een dominerend gezichtspunt is van waaruit Calvijn van het begin van zijn optreden tot aan het eind van zijn leven de kerk steeds heeft gezien. Wat Calvijn, vanuit dit gezichtspunt de kerk beschouwende, van haar zag kan men met het volste recht het allesbeheersende moment van zijn prediking over de kerk noemen.

Dit allesbeheersende moment is nu dit dat de kerk is de **totaliteit van alle uitverkorenen, van alle gelovigen**, die door de Heilige Geest en het Woord van God met Christus verbonden zijn, zo tezamen het éne lichaam van Christus vormen en daardoor en zo ook onderling als leden van één lichaam met elkander zijn verbonden.

In het allereerste dat Calvijn over de kerk heeft geschreven komt dat dominerend moment in zijn kerkbeschouwing reeds in het volle licht te staan.

In de eerste editie van zijn Institutie — ze is wat de omvang betreft precies het vijfde deel van de welbekende definitieve editie ervan — schrijft Calvijn namelijk het volgende:

In de eerste plaats geloven wij een heilige katholieke kerk, dat wil zeggen: het totale aantal van de uitverkorenen, hetzij engelen, hetzij mensen (Ef. 1, Col. 1); (uitverkoren) uit de mensen, hetzij die reeds gestorven of nog in leven zijn; (en) uit de levenden in welke landen ze zich ook mogen ophouden of

"Cijferen is onSchriftuurlijk"!

Dit stond niet in de Banier noch in de Ba-zuin, niet in de Wekker noch in de Wachter, maar in Opbouw (4 febr. jl.). Hier volgt het citaat:

"Cijfers geven is in strijd met wat de Schrift ons leert over de talenten van de mens. Cijfers bedoelen een soort objectieve beoordeling te geven... Maar dit soort objectiviteit wordt van ons niet gevraagd. Bij de beoordeling van een leerling behoort ook tot uitdrukking te worden gebracht zijn aanleg en ijver. Een algemeen geldende norm voor iedereen is er op dit gebied niet. De een kan nu eenmaal meer dan de ander. En dan toch van iedereen even veel te eisen is een onrechtvaardige zaak".

Met onze mede-teberdebrenger zijn wij het eens dat cijferen een moeilijke zaak en dat het haast altijd een subjektieve beoordeling is. Maar daarover valt hij niet in de eerste plaats, zijn bezwaar is: het zou onSchriftuurlijk zijn!

Cijfers bedoelen een soort objectieve beoordeling te geven — zo schrijft hij. Inderdaad, maar waarvan? Van de leerlingen?? Kom-kom!! zie die vele cijfers op het rapport. Wat is daar de bedoeling van? Toch zeker van niets anders dan een aantal beoordelingen van door de leerlingen geleverde prestaties in een aantal vakken. Niet de leerling wordt beoordeeld, maar zijn prestaties.

De school is een opleidingsinstituut, d.w.z. een instituut waar kinderen kennis en kundigheden worden bijgebracht t.a.v. bepaalde vakken. Dit bijbrengen van kennis kan alleen met succes gebeuren als de kinderen reeds een zekere basiskennis bezitten, immers de stof van iedere klas is gebaseerd op de stof van de daaronder liggende klas. Om na te gaan of de leerlingen de stof beheersen, zijn er repetities e.d. noodzakelijk, die beoordeeld worden. Mag dat? Moeten wij soms bij die beoordeling uitgaan: Die Jantje is toch zo'n ijverig ventje en hoewel hij er niets van maakt, moeten we hem toch maar over laten gaan? Neen dat is uiteraard de bedoeling niet, maar wat dan? Kunnen schoolmeesters iets anders doen dan regelmatig controleren of leerlingen hun werk kennen en dan van de één zeggen: hij heeft het goed door (een 8), van de ander: het gaat net (een 6) en van de derde: hij maakt er niet veel van (een 3)?

Maar zulk een beoordeling is toch niets bijzonders, aan de één werden vijf talenten toevertrouwd en aan de ander twee. Br. Oogjes-open noemen we een slecht schoenlapper en br. Vierteentjes een uitstekend organist. Is deze beoordeling (becijfering) onSchriftuurlijk omdat we hierbij de aanleg en de ijver in de mist laten? Wij menen dat de grondfout in de redenering van onze mede-teberdebrenger ligt in het feit dat hij cijfers ziet als beoordelingen van leerlingen, maar dat is een foute mening. Iets anders is dat **ouders** wel eens mogen bedenken dat het onrechtvaardig is van ieder kind evenveel te eisen. Hoe vaak wordt het ene kind niet ten voorbeeld aan de ander gesteld, vooral wat de schoolprestaties betreft.

Westerhuis

waar ter wereld ze ook verstrooid mogen zijn. (Wij geloven dus) dat er één kerk en gemeenschap is en één volk van God waarvan Christus de leidsman en de vorst en als het hoofd van één lichaam is, gelijk zij in Hem door de goddelijke goedheid uitverkoren zijn voor de grondlegging der wereld opdat allen in het koninkrijk Gods zouden vergaderd worden. Deze gemeenschap is evenwel een katholieke, dat wil zeggen: een universele, omdat het niet geoorloofd is er twee of drie te verzinnen. Veeleer worden de uitverkorenen Gods allen zo in Christus verenigd en tot één gemaakt dat zoals ze van één Hoofd afhangen zij ook als tot één lichaam samengroeien. Zij zijn op dezelfde wijze onderling verbonden en hangen onderling zo met elkaar samen als dat met de leden van één en hetzelfde lichaam het geval is. Waarlijk één geworden, leven zij in één geloof, hoop, liefde, door deze Geest van God, geroepen tot dezelfde erfenis van het eeuwige leven.⁴⁾

In deze massieve zinnen heeft Calvijn de kern van zijn prediking samengevat. En hij zegt daarin inderdaad overduidelijk dat de kerk vóór alles is **de totaliteit van alle uitverkorenen**, die tezamen **één gemeenschap** vormen, **één volk van God**, **één lichaam** waarvan Christus het Hoofd is, verspreid over de gehele aarde.

Wat Calvijn op deze wijze in zijn eerste Institutie over de kerk schreef heeft hij inderdaad heel zijn leven lang vastgehouden.

Enorm veel heeft hij later over de kerk gepubliceerd. En het beeld dat hij ervan ontwierp werd steeds rijker en gedetailleerder. Maar de kern ervan bleef steeds wat hij in zijn eerste theologische boek daarvan had gezegd.⁵⁾

In zijn laatste Institutie, die van 1559 verklaarde hij nog uitdrukkelijk dat het in wat de twaalf artikelen des geloofs over de kerk vóór alles gaat over die kerk "die inderdaad voor Gods aanschijn kerk is" ... Dat wil zeggen over die kerk waarin "geen anderen opgenomen worden dan die door de genade der aanneming kinderen Gods, en door de heiligmaking des Geestes waarachtige leden van Christus zijn." Deze kerk bevat voorts "niet slechts de heiligen, die op de aarde wonen maar **alle uitverkorenen**, die er van het begin der wereld geweest zijn."⁶⁾

☆☆☆

Wat Calvijn op deze wijze omtrent de kerk leerde werd nu in de calvinistische kerken allerwege successief ook confessioneel vastgelegd.

In de eerste confessie welke door Calvijn voor de kerk van Geneve werd opgesteld — die van 1537 — werd in het artikel over de kerk zelf letterlijk overgenomen wat ik zo even uit de eerste Institutie daaromtrent citeerde.⁷⁾

En in hetzelfde spoor ging de beroemde Geneefse Catechismus welke in alle gereformeerde kerken groot gezag bezat en nog steeds bezit.

Op de vraag: wat is de kerk? geeft deze namelijk het antwoord: "Dat is de gemeenschap, (campagnie, corpus ac societas) van de gelovigen welke God heeft verordeneerd en uitverkoren tot het eeuwige leven". In deze omschrijving van de kerk wordt wel zeer onduidelijk uitgesproken dat de kerk de totaliteit is van alle uitverkoren gelovigen!

Met nadruk wordt voorts in deze catechismus geponeerd dat deze kerk katholiek is. En, zo verklaart hij dan, dat duidt er op dat gelijk er slechts één Hoofd is van **alle** gelovigen, zo ook **alle** gelovigen verenigd zijn in een lichaam (corps, corpus), zodat er niet vele kerken zijn waar slechts één enkele, welke verspreid is over de gehele wereld.

Dat deze Catechismus de kerk als lichaam, als societas van alle uitverkorenen, van alle gelovigen opvat blijkt nog ten overvloede en

op ondubbelzinnige wijze als hij even na het zo juist geciteerde op de vraag: kan men de kerk alleen door het geloof kennen dit antwoord geeft: Er is ook wel een zichtbare kerk van God, want Hij heeft ons kentekenen gegeven om haar te kennen, maar hier is speciaal sprake van de gemeenschap (compagnie, congregatio) van hen welke God heeft uitverkoren om hen te redden, welke gemeenschap men niet altijd ten volle met de ogen kan zien, noch door kentekenen kan onderscheiden.⁸⁾

☆☆☆

Wanneer we het gevondene overzien kan men tot geen andere conclusie komen dat deze dat ook voor Calvijn — en de Gereformeerde Kerken — de kerk van Christus vóór alles is het lichaam, de gemeenschap, de vergadering van al de uitverkorenen, van **alle** ware gelovigen, welke verenigd in hun aller Hoofd Jezus Christus, verspreid en verspreid zijn over de gehele wereld.

C. V.

¹⁾ Paul Wernle, **Der Evangelische Glauben nach den Hauptschriften der Reformatoren**, III, Calvijn, Tübingen, 1919; S 49 f.

²⁾ Wilhelm Niesel, **Die Theologie Calvins**, München, 1938; S. 174 f.

³⁾ Werner Krusche, **Das Wirken des Heiligen Geistes nach Calvin**, Göttingen 1957, S. 300 f.

⁴⁾ Joannis Calvini, **Opera Selecta**, edidit Petrus Barth, Vol I, München 1926, p. 86: Primum credimus sanctam ecclesiam catholicam, hoc est, universum electorum numerum, sive angeli sint, sive homines (Ef. 1. Col. 1); ex hominibus, sive mortui, sive adhuc vivant; ex viventibus, quibuscunque in terris agant, aut ubivis gentium dispersi sint: unam esse eccle-

siam ac societatem et unum Dei populum cuius Christus, Dominus noster, dux sit et princeps, ac tanquam unius corporis caput; prout in ipso divina bonitate electi sunt, ante mundi constitutionem, ut in regnum Dei omnes aggregarentur. Haec autem societas catholica est, id est, universalis, quia non duas aut tres invenire liceat, verum electi Dei sic omnes in Christo uniuntur ac coadunantur, ut, quemadmodum ab uno capite pendent, ita in unum velut corpus soalescant; ea inter se compositione cohaerentes, qua eisdem corporis membra; vere unum facti, in una fide, ope, caritate, eodem Dei spiritu, simul vivunt, in eandem vitae aeternae haereditatem vocati.

⁵⁾ Josef Bohatec **Calvins Lehre von Staat und Kirche** mit besonderer Berücksichtigung des Organismusgedankens, Aalen 1961, S 268 spreekt van de door Calvijn "niemals aufgegebene Bezeichnung der wahren Kirche, der Wesenskirche als gemeinschaft der **Erwählten**. Immerhin hat Calvin bereits in seinem systematischen Erstlingswerk in alles Kürze und Schärfe die Richtlinien über das Wesen der wahren Kirche ausgearbeitet an denen er unentwegt festhielt.

⁶⁾ **Institutie**, IV. 1.7. Calvijn spreekt van dat artikel van het Apostolicum dat over de kerk handelt "in zeker opzicht" (aliquatenus, aucunement) op de uiterlijke kerk betrekking heeft. In eerste instantie heeft het nl. betrekking op de kerk zoals deze "in waarheid en voor God kerk is." D.w.z. op de kerk als gemeenschap aller uitverkorenen.

⁷⁾ O. C. XXII, 57: Calvijn zegt daarin o.a.: l'Eglise laquelle nous est ici proposee a croire a ceste fin que nous avons confiance que tous les eleuz par le lyen de la foy sont conioinctz en une Eglise et societe et en un peuple de Dieu; duquel Christus nostre Seigneur est le conducteur et prince et chief comme dun corps ...

⁸⁾ O. C., VI, 39/40.

Waar gaat het heen in Nederland?

II

P.v.d.A.

Bij de P.v.d.A. is de situatie niet veel anders.

De uit de doorbraak ontstane P.v.d.A. was jarenlang een vrij constant element in ons politieke leven. Onder Drees had deze partij langzamerhand het aanzien van een centrumpartij gekregen.

De taaie, rooie rakkers van weleer waren saaie, roze burgers geworden.

De laatste jaren is deze partij kwantitatief sterk op haar retour. In 1956 had men 56 zetels in de Tweede Kamer, in 1959 48 zetels, in 1963 43 zetels en wanneer de Statenverkiezingen beslissend geweest waren voor de samenstelling van de Tweede Kamer, dan zouden het er 35 geworden zijn.

Het is niet wonderlijk, dat de in deze partij al aanzienlijke tweespalt hierdoor verscherpt werd.

Een vrij sterke stroming, waaronder veel jongeren, wil, dat de P.v.d.A. een ruk naar links zal maken.

"Ha, die P.v.d.A." moge op wat oppervlakkige wijze van dit streven getuigen, het geschrift "Tien over rood", waaraan verschillende vooraanstaande socialisten meewerkten, kiest ook duidelijk voor nieuw links.

Ik meen, dat dit een grote vergissing is. Iedere partij pleit voor vrijheid. Het hangt er maar vanaf, wat men onder vrijheid verstaat.

In dit geval was, meen ik, het gelijk aan de kant van het Gereformeerd Gezinsblad, dat opmerkte, dat nieuw links de democratie een ruk in anarchistische richting wil geven. Vermenging van democratie en anarchisme is echter doodgevaarlijk voor de democratie.

Het beroep op demonstratievrijheid, dat vooral van de kant van nieuw links, gehoord wordt, is dan ook geen beroep op wezenlijke, echte vrijheid, maar een beroep op vrijheid om terreur te kunnen uitoefenen.

In "Tien over rood" is voorts een heel program ontwikkeld, dat op belangrijke punten afwijkt van het program van de P.v.d.A.

Op het jongste partijcongres heeft de nieuw-links-groep zich flink geroerd. Zelfs de oude heer Drees moest nog optreden om nieuw links op bepaalde punten niet te doen winnen.

Het feit, dat de P.v.d.A. als oppositiepartij de verkiezingen moest ingaan, heeft de tegenstellingen tijdelijk wat verzacht.

De ruk naar links heeft echter niet kunnen voorkomen, dat de nieuwe Tweede Kamer 6 P.v.d.A.-leden minder zal tellen.

Ook voor de P.v.d.A. breekt een tijd van interne strijd en veel onzekerheid aan.

A.R.P.

En nu de A.R.P.

Is deze partij dan een rots in de branding gebleken?

Neen, de stormachtige veranderingen hebben ook de A.R.P. niet onberoerd gelaten.

In zekere zin is dat gelukkig.

Een partij, die star en onbeweeglijk blijft, zou door haar geïsoleerdheid zichzelf ten dode opschrijven.

Het feit, dat de A.R.P., evenals de andere partijen vleugels heeft, is evenmin onrustbaarend.

Alleen een dictatoriaal geregeerde partij, of een zeer kleine belangenpartij mist een rechter en linkervleugel.

Een levende partij kan niet bestaan zonder vleugels.

Maar toch valt niet te ontkennen, dat de divergerende krachten in de A.R.P. sterker zijn geworden. Zo sterk zelfs, dat het afbreuk doet aan de duidelijkheid van de partij.

De partijvoorzitter heeft voor enkele jaren geconstateerd, dat de partij in de bocht zit. Velen vrezen, dat de partij wel eens uit de bocht zou kunnen vliegen.

De discussies over samenwerking hetzij

Aanslag zonder omslag

II

Aanslag per lid

De bedoeling van deputaten-curatoren en deputaten-financiëel is dus, dat de e.k. generale synode zal besluiten voortaan ter dekking van de onkosten voor de opleiding tot de Dienst des Woords een omslag per lid vast te stellen en de kerken dienovereenkomstig aan te slaan, waarbij het dan in de vrijheid der plaatselijke kerken wordt overgelaten op welke wijze in haar midden het bedrag der totale aanslag wordt bijeengebracht.

Men zou de vraag willen stellen: Waarom de generale synode niet voorgesteld, dat zij besluit door middel van het centrale bureau te Groningen direct elk kerklid aan te slaan voor het benodigde bedrag? Goed, dat geeft wat meer administratie, maar wordt dan niet voorkomen, dat sommige kerkeraden toch nalatig blijven en niet zorgen, dat zij het bedrag zelf van de leden binnen krijgen en het daarom misschien niet kunnen afdragen, als bv. eigen exploitatie een te kort oplevert?

Dat zou natuurlijk wat al te erg in de gaten lopen, want met zulke methoden zou men wel zeer de kerken het karakter van een genootschap doen dragen, een bond van kerkleden over het gehele land met als opperste bestuur een generale synode, waarbij dan elke gemeente een afdeling van het genootschap zou zijn op een bepaalde plaats.

Bovenstaande vraag laat echter direct zien, dat met het hier voorgestelde systeem vragen van principiële aard zijn gemoed, die de moeite van het doordenken waard zijn, ja, noodzakelijk maken.

De eerste vraag is deze, of een generale synode het recht heeft om een omslag per lid vast te stellen. Daarop moet het antwoord onomwonden: neen, luiden. Zij heeft niet te doen met de afzonderlijke kerkleden, maar met de verschillende plaatselijke kerken. Die en niet de afzonderlijke kerkleden stellen haar samen in de weg van de getrapte verkiezingen. Zij kan zich daarom ook niet richten tot de afzonderlijke kerkleden, daar heeft zij niet mee van doen, behalve in het geval dat afzonderlijke leden zichzelf tot haar richten met een appèl of revisie-verzoek of daarbij betrokken zijn. Zij is samengesteld door de kerken, die stuk voor stuk een lichaam zijn: plaatselijk het lichaam van Christus. Zij kan wel in haar vragen om gelden voor een bepaald doel de plaatselijke kerken verzoeken bijdragen te geven naar gelang van hun grootte en samenstelling, maar zij heeft met de afzonderlijke leden niet van doen. Een bijdrage vast te stellen per lid valt buiten haar competentie. Zij is niet het hoofd van een genootschap, dat samengesteld is door afzonderlijke leden.

Wie zich de ellende van het Hervormde Genootschap uit de vorige eeuw herinnert weet hoe nauw het hier luistert.

Aanslag of omslag

De vraag valt verder te stellen of in het kerkelijk leven meerdere vergaderingen het recht hebben om een of andere omslag vast te stellen, waaraan alle tot haar ressort behorende kerken hebben te voldoen.

In het algemeen valt hier te herinneren aan art. 85 K.O., dat de ene kerk niet over de andere zal heersen, ook dus een meerderheid van kerken niet over een of meer kerken, ook niet, wanneer zij in een meerdere vergadering bijeen zijn. Dat geldt ook op financieel terrein. Waar zouden kerken het recht vandaan halen om te beschikken over gelden van andere kerken?

De kwestie, die ons hier bezig houdt, is niet nieuw; zij is in het kerkelijk leven meermalen ter sprake geweest vooral als het er om ging classicaal de steun aan hulpbehoevende kerken te regelen. Dan waren er altijd weer lieden, die er naar streefden de kerken een bepaald quotum op te leggen ten behoeve van hulpbehoevende kerken in dat bepaalde ressort.

Rutgers heeft zich hierover in zijn door zijn zoon gepubliceerde kerkelijke adviezen meermalen uitgelaten en dat op een zeer besliste wijze. We willen daarvan hier iets doorgeven, niet omdat met Rutgers de zaak zou zijn beslist. In de kerk beslist nooit het woord van een mens, hoe knap en trouw ook. Maar omdat hij zijn adviezen

niet gaf zonder grondig te argumenteren uit de Heilige Schrift en de principes van ons gereformeerd kerkrecht. Deputaten beroepen zich voor hun voorstel aan de generale synode op het feit, dat in onze kerken het omslag-systeem wordt toegepast t.b.v. hulpbehoevende kerken. Daarover laat Rutgers in deel van genoemde adviezen op de bladzijden 267 en 268 aldus zijn licht schijnen:

„Zonder twijfel ben ik van oordeel, dat bij iedere aanvraag om hulp voor een hulpbehoevende kerk, opdat deze een voldoende tractement kunne aanbieden, elke andere kerk des classe zelfstandig te beslissen heeft, of zij voor dit bepaalde geval hulp kan en wil verlenen. Ten dezen aanzien heeft de Classe (of hare meerderheid) generlei recht, iets aan eenige kerk op te leggen; en evenmin kan eenige kerk zich in blanco verbinden tot alle hulp, die de Classe zal noodig oordelen. Zelfs kan de Classe (die zelve over geenerlei geldmiddelen te beschikken heeft) geen bedrag van hulp voor vast toe zeggen, maar alleenlijk voor zoover zij daartoe door de bijdragen der kerken in staat is; om welke reden de hulp dan voor telken jare opnieuw is aan te vragen voor een jaar.”

Van bijzonder belang is wat Rutgers nu verder gaat betogen, want dit raakt de zaak, die ons bezig houdt, wel zeer direct. Hij schrijft verder in zijn advies:

„Verplichte bijdrage is alleenlijk het zoogenaamde Classicale quotum, d.i. de bijdrage die volstrekt noodig is voor het door iedere kerk aangegana kerkverband, m.a.w. de kosten van Classikale en Synodale vergaderingen en van hare Deputaten-vergaderingen en reizen. Dat zijn schulden, die de kerken gezamenlijk maken om het kerkverband mogelijk te maken en daarin moet dus iedere kerk haar deel betalen, naar billijke taxatie, door de kerkelijke vergaderingen te maken.”

Alleen dus de kosten, die voor het fungeren van het kerkverband noodzakelijk zijn, kunnen de in het verband levende kerken verplicht worden opgelegd, en dan nog altijd naar een billijke taxatie, waarbij heus niet alleen het zielen-aantal van de kerk de enige maatstaf behoeft te zijn maar ook andere omstandigheden in aanmerking kunnen worden genomen als b.v. de welstand der leden van bepaalde gemeenten en de lasten, die bepaalde gemeenten hebben.

„Maar daarbuiten”, aldus Rutgers verder, „heeft geen kerk over de financiën van een andere kerk iets te zeggen of te bepalen; en is ook een meerderheid van kerken daartoe niet bevoegd. Wie hierover anders denkt”, en nu wordt Rutgers vlijmscherp, wel een bewijs, hoe hoog hem deze zaak zit. „is eigenlijk op kerkelijk gebied een socialist, daar hij het privaatbezit van kerken beschouwt en behandelt, alsof andere kerken daarover konden beschikken, als zij dit nuttig of noodig vinden”.

Heel nuchter noemt hij verder als praktisch bezwaar, dat een Classikaal besluit, dat de meerderheid over ieders financiën beschikt, afgezien van het revolutionaire ook eenvoudig onmogelijk zou zijn”, want een kerkeraad heeft ook al geen kas, waaruit altijd maar genomen kan worden, en men zou” zo vervolgt hij ietwat ironisch: „kerkeradsleden toch niet kerkelijk kunnen behandelen, omdat zij de onrechtmatige geëischte bijdrage niet voldoen en zelfs niet konden voldoen”.

Rutgers hamert er telkens op, dat alleen een omslag als verplichte betaling kan geheven worden, waar het de kosten van het in stand houden van het kerkverband zelf aangaat. Wanneer het gaat om ondersteuning van hulpbehoevende kerken of verzorging van emeriti enz., dan vinden we bij hem ook wel het argument, dat het hier gaat om een bijdrage der liefde, waartoe de kerken niet gedwongen kunnen worden. Maar daarnaast is er telkens het andere argument, dat alleen de kosten voor het in stand houden van de onderlinge verbandsoefening der kerken verschuldigd zijn, waaraan dan toegevoegd wordt, dat deze bijdragen ook nooit zo hoog oplopen kunnen, dat bij billijke omslag enige kerk ze niet zou kunnen voldoen.

We geven Rutgers zelf nog eens het woord, dl. 1, pag. 265*):

„Met de kosten van het samenleven in kerkverband is het een geheel ander geval; want de bijdragen daaraan zijn volstrekt geen gaven der liefde voor eenigen nood; maar eenvoudig het door

ieder verschuldigde voor de kosten van samenleving, de noodzakelijke kosten van het kerkverband, dat men samen heeft aangeaan. En die bijdragen kunnen ook nooit zó hoog loopen, dat bij billijken omslag eenige kerk ze niet zou kunnen voldoen”.

Tot goed begrip van het laatste kan dienen, dat toentertijd geen generale synoden werden gehouden van zo lange duur als dat tegenwoordig onder ons pleegt te geschieden. Ik wijs er verder op, dat Rutgers hier weer spreekt van de mogelijkheid tot betalen van deze geringe onkosten bij billijke omslag. Dat is heel wat anders dan de voor allen gelijke omslag voor de kosten der Theologische Hogeschool, zoals de deputaten daarvoor geporteerd zijn. Zelfs het socialistische systeem rekent nog met de hoogte der inkomens bij zijn omslagen, maar hier wordt alles gelijk geschakeld.

Ook op een andere plaats, dl. I, pag. 72 drukt Rutgers zich zeer duidelijk uit. „Wel hebben alle kerken, die zich bij het kerkverband aansloten en zulks blijven doen, zich juist daardoor verbonden, een evenredig aandeel te dragen in de kosten, die dat kerkverband uit de aard der zaak nu eenmaal medebrengt, d.w.z. in de kosten der meerdere vergaderingen met hetgeen deze voor hare werkzaamheid noodig hebben. Maar andere uitgaven kan een meerdere vergadering aan plaatselijke kerken niet opleggen; en indien zij voor andere uitgaven een besluit neemt, tot welks uitvoering bijdragen van de kerken noodig zijn, dan is zulk een besluit altijd min of meer voorwaardelijk; de uitvoering is dan altijd eenigszins afhankelijk van het al of niet medewerken der plaatselijke kerken zelve, die, ook bij collecten voor gemeenschappelijke belangen, nooit verplicht kunnen worden een zeker vooraf bepaald bedrag daardoor bijeen te brengen”.

Dit is wel zeer duidelijke taal.

Om nu heel precies Rutgers gevoelens weer te geven, zo, dat alle misverstand is uitgesloten, nog één citaat: „Zulk een omslag” — nl. — die men geven moet — „kan aan eene kerk alleen opgelegd worden met betrekking tot uitgaven die vanzelf uit het kerkverband voortvloeien, en dan uit kracht van dat kerkverband; dus voor Classikale en Synodale vergaderingen. Voor alle andere zaken waarbij kerken samenwerken, kan alleen door Classe en Synode worden bepaald, wat naar billijkheid van iedere kerk als bijdrage mag verwacht worden. Men kan dat ook wel omslag noemen; maar dan toch in geheel anderen zin dan waarin het Classikaal quotum zoo heet”.

Voor alle andere zaken, zegt Rutgers, dan de kosten der meerdere vergaderingen, kan geen omslag verplichtend worden gesteld. Voor alle andere zaken, waarbij kerken samenwerken: daar valt ook de Opleiding tot de Dienst des Woords onder. Daarvoor is geen verplichtende bijdrage als omslag vast te stellen.

Maar het rapport van deputaten spreekt zonder meer van omslag per lid en van aanslag per kerk; zelfs van classikale deputaten, die in overleg met het bureau van deputaten-financiëel kerken er op hebben te attenderen, die de aanslag niet, niet tijdig of onvolledig voldoen! Hier is met de vrijheid der kerken toch wel geen enkele rekening meer gehouden.

A.

G. J.

*) De onderstrepingen zijn van Rutgers zelf. In de vorgie citaten zijn ze ter drukkerij uitgevallen.

BOEKBESPREKING

Jaap Zijlstra: Een leeuw op de weg
(Kok, Kampen, 1966).

De helle kleuren waarin dit "bijbels" verhaal gestoken is door de kunstenaar Henk Krijger — een bijzonder sprekend omslag in zwart, rood, blauw en goud — doen het goed bij de gespannen, hier en daar bijna geladen stijl waarin Jaap Zijlstra de eerste volwassenheid en geestelijke rijping van de naamloze profeet uit 1 Koningen 12 die hier Ahira heet, gestalte geeft. Voor een eersteling is dit een opvallend geschreven boek. De laatste twee hoofdstukken missen de dynamiek van de voorafgaande tien. Wellicht omdat de auteur zich daar streng houdt aan het bijbels gegeven van het genoemde caput uit het Boek der Koningen van Israël. De "aanloop" tot die geschiedenis van de profeet, de leeuw en de ezel, die nagenoeg zeven achtste van het boek beslaat, is echter rijk aan episodes die het joodse leven met zijn wijnoogst en loofhuttenfeest, met zijn afgodendienst in de nadagen van Salomo en met

met de P.v.d.A. hetzij met de V.V.D. doen de A.R.P. kwaad.

Als voorbeeld zou ik hier willen noemen de aktie van negen A.R.-leden uit Amsterdam, die zelf een ontwerpverkiezingsprogramma gemaakt hebben.

Op zichzelf is dat een voortreffelijke zaak.

De inhoud van dit programma stemt echter wel tot ongerustheid. Dit programma vertoont nl. een treffende overeenkomst met het programma van "Tien over rood".

Enkele punten van overeenstemming wil ik noemen.

Beide groepen willen 2% van het nationale inkomen voor ontwikkelingshulp beschikbaar stellen. Een nogal dwaze eis. Men kan hier niet met percentages werken. Daarvoor is die hulp van te veel factoren afhankelijk.

Het zal overigens het G.P.V. goed doen, dat de 9 A.R.-leden hiervan vooral de Antillen en Suriname willen doen profiteren.

Voorts wil men erkenning van de D.D.R. en de Oder-Neisse-grens.

Over het feit, dat dit wel eens nare gevolgen kan hebben in de verhouding tot de bondsrepubliek Duitsland, schijnt men zich minder bekommerd te hebben.

Voorts moet communistisch China toegelaten worden tot de V.N.

Overigens pleit ook het A.R.-programma hiervoor.

Persoonlijk ben ik blij, dat deze toelating juist weer is afgewezen. Ik dacht, dat een land als China, dat juist tegenover Nederland heeft getoond, zich van internationale regels niets aan te trekken, niet een zo aantrekkelijke V.N.-partner is.

Er moet demonstratievrijheid komen.

Tenslotte worden aanzienlijke verhoging van successierechten en verhoging van vennootschapsbelasting e.d. bepleit.

Dit programma zal wel bij zeer veel A.R. op ernstig verzet stuiten.

Nu staat deze aktie niet op zichzelf.

Bij de Nieuw-Guinea-kwetie heeft zich al een ernstig verschil geopenbaard over het gezag der overheid.

Het is jammer, dat over dit vraagstuk in A.R.-kring niet verder is doorgesproken toen de hartstochten over Nieuw-Guinea wat gekalmeerd waren.

Op het gebied van de buitenlandse politiek zijn verschillende punten van verschil, b.v. de Vietnamkwetie, Zuid-Afrika en de verhouding tegenover Indonesië.

"Trouw" geeft verder regelmatig blijk het niet eens te zijn met het beleid van de Tweede Kamer-fractie.

Het moderamen van de Arjos, dat pretendeert de A.R.-jeugd te vertegenwoordigen, laat nog al eens een dissonant horen.

Al blijkt de invloed van deze groepen veel kleiner, dan het geluidsvolume zou doen vermoeden, deze ontwikkeling is toch bepaald niet bevorderlijk voor een duidelijk gezicht van de A.R.P.

In tegenstelling met de K.V.P. en de P.v.d.A. boekte de A.R.P. bij de laatste verkiezingen winst.

Het is te hopen, dat men zich door deze winst niet laat bedwelmen.

Hoe verheugend het verkiezingsresultaat ook mag zijn, niet vergeten mag worden, dat de A.R.P. bij vorige verkiezingen al een brede rand verloren had, terwijl het vertrouwen in de premier Zijlstra ongetwijfeld velen ertoe gebracht heeft op de A.R.P. te stemmen.

Men leest nu nog al eens, dat een belangrijk deel van de winst zou zijn veroorzaakt door het duidelijk programma van de A.R.P.

Dit lijkt me zeer onwaarschijnlijk. In deze tijd heeft een verkiezingsprogramma maar een zeer beperkte betekenis. Programma's leest vrijwel niemand meer.

Met deze winst voor de A.R.P. is de lucht echter nog niet opgeklaard.

Het is al gebleken tot de informatiepoging van prof. Zijlstra.

Dr. Bruins Slot stelde zich in "Trouw" daar

duidelijk tegenover op, hierin bijgestaan door het moderamen van de Arjos.

Zij hebben blijkbaar hun hart verpand aan samenwerking met de P.v.d.A. Dit is echter bepaald niet de algemene opvatting in A.R.-kring.

V.V.D. en C.H.U.

Bij de V.V.D. en de C.H.U. is de situatie niet veel anders.

Alleen het feit, dat men in de oppositie is, voorkomt, dat de geschillen al te veel naar buiten komen.

Het is echter wel duidelijk, dat het beleid van Beernink lang niet alle leden van de C.H.U. aanspreekt.

De jongerengroep van de V.V.D. is met een programma gekomen, dat bepaald verwantschap heeft met "Tien over rood".

Verder vormt de groepering "Democraten '66" een duidelijk gevaar voor de V.V.D.

Kleinere christelijke partijen

In de kleinere christelijke partijen, zoals S.G.P. en G.P.V. is de situatie in feite niet veel anders. Zo is bij het G.P.V. wel gebleken, dat over de Richtlijnen niet gelijk gedacht werd.

Ik zal daar nu verder niet op ingaan, omdat de landelijke politieke betekenis van deze partijen maar zeer beperkt is.

Hun nut ligt m.i. hoofdzakelijk in het zijn van katalysator voor de grotere partijen.

Zij moeten de grotere partijen bepalen bij de vraag wat aan hen ontbreekt.

Het is wel droevig, dat in korte tijd het aantal christelijke partijen weer met twee is vermeerderd, nl. een christen democratische unie en een nationale christelijke unie (de naam unie lijkt me in beide gevallen nog al misplaatst). Op deze wijze wordt de kracht der christelijke politiek wel erg ondermijnd. Is het vreemd, wanneer anderen de spot drijven met de christelijke politiek en de christelijke partij?

De kansen tot toenadering zijn ook zeer gering. Het verkiezingsmanifest van het G.P.V., dat de 5 grotere partijen op een hoop veegt (men spreekt steeds van "partijenblok") beschuldigt de andere partijen van "zakkenrollerij", "onwaarachtigheid" en "misleiding". Het is duidelijk dat op deze wijze van enige toenadering tussen A.R.P. en G.P.V. geen sprake kan zijn.

Ter vermindering van misverstand wil ik opmerken, dat ik niets voel voor het leggen van een drempel bij de verkiezingen, b.v. door de eis te stellen, dat men minstens driemaal de kiesdeler moet behalen voordat men voor zetels in de Kamer in aanmerking komt. Dat is bepaald niet het geëigende middel, om kleine partijen te lijf te gaan.

De verwarring in het christelijk kamp is echter wel erg groot.

Koekoek

Over de hiervoor geschetste ontwikkeling is groot onbehagen. Men wil geen confessionele partijen meer, geen socialistische, geen liberale.

Daardoor heeft de Boerenpartij van Koekoek grote stemmenwinst geboekt.

Het is waar, dat door de dwaze houding van Koekoek de groei gestuit is. Dat neemt echter het onbehagen niet weg.

Gelukkig was het **maar** Koekoek, die de ontevredenen tot zich trok.

Stel, dat niet een **nul** als Koekoek, maar een man met capaciteiten deze ontevredenen tot zich getrokken had.

Dat zou veel gevaarlijker geworden zijn.

En de mogelijkheid daartoe is nog aanwezig.

Democraten '66

Daar is plotseling een nieuwe ster aan het politieke firmament verschenen, de Democraten '66. Hoewel nog maar enkele maanden bestaande, slaagde men er toch bij de laatste verkiezingen in 7 zetels te verkrijgen.

Is dit nu een wat fatsoenlijker "boerenpartij"?

Ik meen, dat men met een dergelijke beoordeling deze partij geen recht zou doen.

Ongetwijfeld hebben velen hun stem op deze nieuwe partij uitgebracht uit onbehagen over de bestaande politieke partijen. Daarbij is men door pers, radio en t.v. wel op opvallende wijze geholpen.

Al heeft het politieke onbehagen de snelle opkomst zeer begunstigd, toch valt niet te ontkennen, dat D'66 getracht heeft in het programma een aantal positieve suggesties naar voren te brengen. Met name is een serieuze poging gedaan te komen tot hervorming van het politiek bestel.

Overigens valt moeilijk te voorspellen, of deze partij in de toekomst een rol van betekenis zal vervullen. Het programma is in feite een ratjetoe van allerlei politieke eisen, waarvan de ene van socialistische afkomst, de ander van liberale komaf schijnt te zijn.

Het moet nog blijken, of men bij verder doordenken van de problemen, werkelijk in staat zal zijn tot een positief programma te komen, dat blijvend een grote groep van de bevolking zal aanspreken.

Een geestelijke achtergrond ontbreekt. Men is het (met moeite) eens geworden over een aantal praktische eisen, waarvan vele nog erg vaag zijn. Dat geeft nog weinig garantie voor een blijvende eenheid.

Het is mogelijk, dat deze partij uitgroeit tot een partij, zoals de Vrijzinnig-democraten van voor de oorlog. Het zal echter wel een hele krachttoer blijken, omdat de steun, die men nu ontvangt toch wel voor een belangrijk deel voortkomt uit onbehagen tegenover de andere partijen.

Ook de Democraten '66 zijn een onzekere factor in het politieke bestel.

De jongste parlementaire geschiedenis

De onzekerheid in het politieke leven is nog vergroot door de parlementaire gebeurtenissen van de laatste jaren.

We hebben een snelle wisseling van kabinetten gehad.

Voor de val van het kabinet-Cals kwam hard aan, al moet achteraf worden erkend, dat de zorg, waarvan de motie-Schmelzer blijk gaf, niet ongegrond was.

De economische en financiële situatie is in de laatste maanden van 1966 zeer verslechterd.

Gelukkig werd prof. Zijlstra bereid gevonden een interim kabinet te vormen, waarbij als doelstellingen werden opgenomen: inflatiebestrijding, verbetering werkgelegenheid en betalingsbalans.

Een zware opgave, die in enkele maanden niet volbracht kan worden.

Wel heeft dit kabinet in deze maanden de bouwstenen kunnen aandragen voor het beleid van het volgend kabinet.

Maar nu de partijen op drift zijn en ons parlementaire stelsel slecht werkt is de vorming van een sterk kabinet (een levensbehoefte voor ons land) geen eenvoudige opgave.

Dit kabinet moet het vertrouwen hebben van ons volk. Dat zal alleen kunnen, wanneer men een kabinet vormt uit **mannen**, die dat vertrouwen hebben. Dat is thans belangrijker, dan een precies uitgebalanceerd regeringsprogramma.

(wordt vervolgd)

J. Meulink

zijn burgeroorlog rond de troon van de opvolgers, in sobere en strakke taal weer tot leven roepen, - hier en daar met een vrijmoedigheid die volwassen lezers onderstelt. De centrale plaats daarin heeft Ahira, de latere godsmann, wiens uiteindelijk falen door de (gefingeerde) voorgeschiedenis aannemelijk moest worden gemaakt. Zo schijnt althans de opvatting van de schrijver geweest te zijn. Uiteraard liggen hier de vragen rond de verhouding van bijbel en kunst, met name die van de vrijheid van de christen-kunstenaar ten aanzien van de "heilige bladeren". Hoe ver gaat die vrijheid? Hoe is ze gebruikt? De beantwoording of zelfs bespreking daarvan valt buiten het bestek van deze recensie.

Ik beperk me tot het boek als roman. En zo gezien is het een opmerkelijk debuut dat van deze jonge schrijver (en dichter) nog veel doet verwachten.

J. Bosch

C. Vonk, De voorzeide leer, deel 1 c, De Heilige Schrift, Numeri, Deuteronomium (afl. 1). Drukkerij "Barendrecht" te Barendrecht.

Ds. Vonk maakt hier een aanvang met het boek Numeri. Aan het eind van deze eerste aflevering is hij bezig met hoofdstuk 7. Het woord Numeri betekent getallen. De Griekse vertaling van het Oude Testament heeft deze naam aan het boek gegeven (maar dan in het Grieks), en de Latijnse vertaling heeft verschillende Bijbelvertalingen, ook de onze, terechtgekomen. De Joodse benaming van het boek is ontleend aan het eerste vers; in de woestijn. En die benaming past eigenlijk beter. Want wel lezen we in het boek veel over getallen en tellingen, maar er staat veel meer in: het boek handelt over de reis van Israël naar Kanaän.

De Vonk deelt het boek in in vijf onderdelen, waarover hij dan achtereenvolgens gaat handelen. Het eerste stuk geeft hij weer met: Het volk van God des levens voor de tocht geïnstrueerd.

Eerst gaat het dan over de registratie van de manschappen. Daarbij verdedigt Ds. Vonk de gedachte dat het Hebreeuwse woord 'elef' niet, zoals dat gewoonlijk gedaan wordt, vertaald moet worden met "duizend", maar met "familiegroep" welke betekenis het woord inderdaad hebben kan. Niet alle Israëlietische "elefs" waren even groot, en in het tweede gebod past de betekenis "familiegroepen" oftewel "geslachten" zeer uitmendend: . . . die de ongerechtigheid der vaderen bezoek aan de kinderen, aan het derde en aan het vierde geslacht van hen die mij haten, en die barmhartigheid doe aan geslachten van hen die mij liefhebben . . . Deze opvatting, ook eerder al naar voren gebracht, is met gloed verdedigd door prof. B. Holwerda, in een lezing die hij nog kort voor zijn vroegtijdig overlijden heeft gehouden, en ook in zijn later verschenen Dictaten (Deel 1, 2de afl. pag. 167 en volgende). De heren C. en J. C. van der Leun hebben steun gegeven aan de gedachte van Holwerda in een aantal artikelen in het weekblad Opbouw (sept. en oct. 1959). Prof. Dr. W. H. Gispen heeft in zijn commentaar op Numeri bezwaren ingebracht. Eerst in het eerste deel (1959) bij Num. 1:46, toen het dictaat van Holwerda nog niet gepubliceerd was (de heren Van der Leun hebben er vóór de publicatie gebruik van mogen maken), later in het tweede deel (1964) bij Num. 26:51 toen hij inmiddels Holwerda en de Van der Leuns gelezen had. Gispen noemt overigens het betoog van Holwerda interessant. Hij biedt zelf geen oplossing voor de moeilijkheid dat met de vertaling "duizend" het volk Israël bij de uittocht en tijdens de omzwerving toch wel onwaarschijnlijk groot is geweest. Niemand houdt hij zich maar bij "duizend". Ds. Vonk vermeldt Gispen niet, tenminste niet in de tekst van zijn boek. Misschien komt dat nog in de noten.

Ds. Vonk handelt voorts over de legering van de verschillende stammen tijdens kampeerperiodes, waarbij de stam Levi zich bevindt tussen de tabernakel en de overige stammen. Ik mag even opmerken dat de in 1947 gevonden rol "De strijd van de zonen des lichts tegen de zonen der duisternis", waarin het gaat over een heilige oorlog in de eindtijd, in welke oorlog het trouwe Israël de overwinning behaalt, duidelijk terugrijpt op deze legering.

Vervolgens wordt gesproken over de vervanging van de eerstgeborenen door de levieten (lossing), dan over taak en aantal der dienstdoende levieten, voorts over de legerplaats der heiligen (aan melaatsen e.a. wordt het verblijf in de leger-

plaats ontzegd), over het verbod van rechtsverkorting, over de Aäronietische zegen en over de benodigdheden voor de reis.

Het blijft een genot Ds. Vonk te lezen - en wie hem léést die hóórt hem - over de Schrift, over de geschiedenis van Gods volk, over God, de God van Israël, die barmhartig is en genadig, lankmoedig en groot van goedertierenheid. Men grijpe hiernaar, telkens weer!

L.

B. J

INGEZONDEN

Een hartekreet

Broeder C. C. Vreugdenhil zond ons het volgende stuk ter plaatsing toe.

We nemen zijn hartekreet graag op in de hoop dat velen wat hij zegt ernstig zullen overwegen.

Een ieder, die geen vreemdeling is in Jeruzalem, weet wel de dingen die daar geschieden.

Dingen, die ons met vrees vervullen, zoals men niet alleen hoort in onderlinge gesprekken, maar ook in de pers voor de radio en niet te vergeten vanaf de kansel, als we als gemeente zijn vergaderd. De meningen daarover, nl. over „die dingen”, zijn zeer verschillend. Echter één ding is er waar men geen verschil over heeft, d.i. het verlangen naar een geordend kerkelijk leven, zodat we weer eens toekomen aan het doen.

Het wordt ons allen al lang bang te moede. En onze verwachting is, dat de Here ons nu zal willen verlossen van al wat Zijn Naam onteert en wat het kerkelijk leven verstoort.

De goedkope opmerking van hij of zij zijn de oorzaak van al deze ellende, kan men niet meer serieus nemen, want dit zal de synode wel uitmaken, en die moet recht doen, aan welke kant dit dan ook is te vinden. Maar dit zegt in het geheel niet, dat deze Synode zover zal kunnen komen. Als er nu al een tweehonderd stukken op de Synodetafel zullen komen, die meer op kluwens gelijken dan op geschriften, dan moet een ieder, die geen vreemdeling is, verstaan, dat hier niemand in staat is uit te komen. En het is geen geheim meer, dat men zeer bevreemd is hoe het zal aflopen. Vandaar ook, dat velen zeggen, dat men mag bidden voor deze Synode, want de toestand is zeer dreigend; de eenheid der kerk hangt er van af en een nieuwe scheuring dreigt levensgroot. En wat dan? Och, dan kan men op de straten van Askalon weer juichen. Het past ons dan de hand in eigen boezem te steken en te zeggen: Here ontferm U onzer, want wij vergaan; wij hebben Uw altaren omver geworpen en Uw naam gelasterd. De Classis Enschede heeft aan de Classis 's-Gravenhage verzocht, de kerken op te wekken tot het houden van een bidstond aan de vooravond van de a.s. Generale Synode, met de bedoeling de Here ernstig te bidden om uitrodding. Een zeer ernstige zaak is dit van de Classis Enschede.

Bidden is: Het uit-eigen-handen-geven en het overlaten aan de Here. Ja, maar hoe zien de bezwaarschriften er uit? Alle welgemeend en naar het recht des Heren opgesteld. En dan gaan we discussiëren, of erger, we gaan er over stemmen; maar waar blijft dan het gebed? Ja, het kan zijn, dat we aan de Here gaan vragen om door Zijn Heilige Geest het alles zo te besturen, dat die anderen gaan zien, dat ze het mis hebben. Dit kan goed, althans goed bedoeld zijn, maar dit is dan ook zo van die anderen tegen over ons. Of moeten wij daar nu al over oordelen, vóór het bidden. Wordt het dan geen kwalijk bidden? En als een meerderheid bijna zeker kan zijn van gelijk te krijgen, dan moet men maar niet gaan bidden. Het is dan ook wel wat brutaal, eerbiedig gezegd om aan de Here te gaan vragen opruiming te gaan houden van hetgeen we zelf door elkaar hebben gegooid, althans met elkaar.

Er moet weer een belijden komen: Here ga uit van ons, want wij zijn zondige mensen. U werpt mij tegen: Maar er moet toch wat gedaan worden, we mogen Gods water toch niet over Gods akker laten lopen en zelf toezien?

Ik geloof, dat er niets gedaan moet worden, althans niet zo om God wat te helpen, met eerbied gesproken. Ik geloof niet, dat we alles startklaar moeten zetten en dan God vragen om het startsein. Dit is God zelf en ook Zijn Woord inzetten op onze manier voor Zijn zaak.

Het enige wat ons te doen staat, is een boetedag uit te schrijven, d.w.z. als Kerk van Christus voor God en ook voor de mensen in de schuld gaan; allen in diepe ootmoed buigen voor God

onze Vader en uitspreken: Wij hebben gezondigd wij en onze vederen; het is onze schuld, dat wij U zeer diep hebben vertoerd door onze woorden en door onze daden.

Wie weet, God mocht zich wenden en ons bevrijden van onszelf en van de vele moeilijkheden. Hoe dan deze boete of schuldbelijdenis moet plaats vinden. Hierto e e n w e g t e v i n d e n i s m e e r d e t a a k v a n d e k e r k e r a a d . M i s s c h i e n z o u d i t k u n n e n g e s c h i e d e n o p d e z o n d a g , v ó ó r d e S y n o d e b e g i n t .

Als we onszelf, en dan allen, uitleveren aan de Here, dus alles wat wij goed of kwaad achten, prijsgeven, dan krijgt de Here weer ruimte om Zijn genadewerk te doen plaats vinden, want Hij heeft in Christus ook nu nog behagen in een volk, dat door schuld verslagen is. Omdat we geen individuen zijn, maar een volk, zo zal Hij lust hebben in Zijn eigen werk, want Hij vergadert Zijn kerk. Het is Zijn werk en daarom moeten we dubbel eerbiedig zijn. Rotterdam.

PAULUS EN IK

*Hij zei dat de mens
zalig wordt
door genade,
dat de werken geen
sleutel zijn,
die past op
een deur.*

*De rechtzinnigen zeiden:
hij liegt,
zij riepen:
geloof hem
maar niet,
Jahwe eist vervulling
der wet.*

*Maar hij:
dan stierf de Messias
vergeefs.*

*Dit preek ik
geregeld,
soms merk ik
dat het wat geeft,
soms heb ik weken
verdriet.*

*Nochtans:
ik werp dit brood uit
op het water,
er is immers
een belofte:
dat ik vinden zal,
vele dagen
daarna,
wanneer de Messias
komt.*

Uit: "met dank aan
de joden".

C. Boogaard

PERSSCHOUW

Nog eens: de oproep uit Enschede

In het Kontaktblad van Eindhoven schreef Ds. v. d. Brink het volgende uitnemende artikel:

Het zal bekend zijn, dat de kerkeraad van Enschede-Oost aan de Generale Synode verzocht

- terstond na haar bijeenkomen een algemene bededag uit te schrijven in de zin van art. 66 K.O. opdat de kerken zich verootmoedigen vanwege de "grote zwaarigheden, waarvan de druk overal in de kerken wordt gevoeld", daarbij pleitende op Gods beloften van vergeving. Ps. 130 : 1, 3, 4, 8;
- vanwege de G.S. een krachtig beroep te doen op allen, die hun zaak aan de synode voorlegden, om wegen tot verzoening te zoeken naar de eis van de Here Christus zelf, Matth. 5 : 24 en elkander aan te nemen, gelijk Christus ons aangenomen heeft, Rom. 15 : 7;
- daarbij hulp te bieden door met "partijen" in de volle synode te spreken of zich in commissies te splitsen en zich naar klagers en aangeklaagden te begeven om hen namens de kerken deze eis des Heren op het hart te binden zonder aanzien des persoons Gal. 2 : 6. Ik hoop van harte, dat de G.S. aan dit verzoek zal voldoen.

De opdracht waarvoor de G.S. staat is onmen-

selijk zwaar. We zijn in een noodsituatie gekomen. Onze kerken worden getuchtigd. De Here is ons tegen. Om welke zonden? We kunnen niet verder komen dan algemene schuldbelijdenissen. Zodra ze moeten worden gespecificeerd, zitten we vast. De één eist van de ander schuldbelijdenis over wat die ander ziet als gehoorzaamheid. Wat de één als wil des Heren ziet, ziet de ander als de wil van den boze. De één zegt: De Heer wil dit en de ander: Hij wil dat. Oproepen tot bekering flitsen over en weer. Ze hebben meestal geen effect. De kerkeraad van Enschede constateert terecht, dat eerder gedane synodeuitspraken in veel gevallen niet geëffectueerd zijn. Ik denk aan uitspraken t.a.v. Groningen-Zuid, Ds. Goossens, Katwijk e.d. Achter de weigering om de synodeuitspraken integraal uit te voeren stak de overtuiging, dat de Here anders sprak. Wat is de wil van God in onze situatie? Weten wij soms teveel en willen we soms teveel weten? Geven we (ongemerkt) onze eigen wil uit voor Gods wil? Geven we dwaasheid uit voor wijsheid? Zijn we wel eigenwijs? Worden we geslagen met blindheid? Is dat het ontstellende niet, dat we onze zonden niet eens meer kennen? Dat we wel zonden kennen, maar dan bij anderen? Is het de Here Zelf die ons, voor straf, de ogen dichthoudt? Waar komt het vandaan, dat we in de tijd van de Heilige Geest nietmeer één van zin en één van gevoelens zijn en in concreto niet meer weten wat de wil van God is en wat Christus aangenaam is?

Dat schijnt me de grootste nood te zijn.

God kastijdt ons, zodat wij ziende niet zien en horend niet verstaan.

En dat in de tijd, waarin de genade van God zo rijk geopenbaard is in Christus.

In deze nood is er maar één weg: die van vasten en gebed en verootmoediging. De Here zal het moeten doen! Als Hij de floers over onze ogen laat liggen in Zijn toorn, dan helpt geen enkele synode.

Wij zullen Hem moeten smeken ons te verlossen van eigenwijsheid, partijschappelijkheid, mensverering, groepsgeest, haat, ongehoorzaamheid en al die zonden, die de diepe oorzaak vormen van onze spraakverwarring en verblindings.

Ik weet niet of de Synode aan het verzoek van Enschede zal voldoen. De classis Den Haag, die onlangs voor het verzoek van de classis Enschede kwam te staan om een bidstond uit te schrijven, meende hierop negatief te moeten antwoorden, omdat het voor de classis vaststond, dat alle kerken op zondag 2 april de nood van de kerken aan de Here zouden voorleggen in smeking en gebed.

Dat zullen wij zeker doen a.s. zondagmorgen. Dat maakt o.i. een stap als door Enschede van de synode gevraagd niet overbodig. Integendeel. De nood is zo groot, dat er reden is voor nog een bededag, ditmaal gehouden na een algemene oproep tot berouw, met welke oproep wij heden voor 't aangezicht van God en mensen.

En wat de synode betreft: Deze vergadering zou wellicht goed doen, te beginnen met een daad, waarin schuld en onmacht en boete duidelijk werden beleden. Ni. met de daad van nog niets te doen, dan slechts dit éne: met alle kerken stil te zijn en zich te verootmoedigen. Wie weet zal de Here onze kerken genadig zijn. Een dergelijke aanvangsdaad zal het werk van de synode stempelen als een werk gedaan vanuit de verootmoediging en de onmacht.

Intussen zullen we reeds a.s. zondag de nood der kerken aan de Here voorleggen. We zullen Hem aanlopen als een waterstroom. Hem geweld doende door de kracht van ons gebed. Wie weet! We zullen uiteraard vooral denken aan de nood van de kerken in het Zuiden.

We zullen de Here smeken of Hij de eenheid terug wil brengen tussen de kerken van Breda en die van de classis opdat de wereld erkennen moge, dat de Vader de Zoon gezonden heeft. We zullen Hem smeken om de Geest, die ons overtuigt van zonde, gerechtigheid en oordeel. We zullen Hem smeken en zeggen: Doorgrond ons hart, o God en ken onze gedachten; zie of bij ons een heilloze weg is en leid ons op de eeuwige weg. Een krachtig gebed van de rechtvaardige vermag veel.

De kerkeraad van Enschede wijst er terecht op, dat alle "partijen" zelf zullen moeten trachten tot verzoening te komen. De moeilijkheden te Groningen zullen daar moeten worden opgelost. Nergens anders. Dat geldt ook voor het Zuiden. Het zal bekend zijn, dat in de kring van

de classis Eindhoven hard gewerkt wordt. Wij hopen, dat we hierover binnenkort meer zullen kunnen zeggen. Geve de Here dat deze arbeid de Synodetafel mag ontlasten en dat de vrede in de kerken langzaam aan mag terugkeren.

Israël hope intussen op de Here (en niet op "prinsen"), want bij de Here is de goedertierenheid en bij Hem is veel verlossing.

Hijzelf zal Israël verlossen.
van al zijn ongerechtigheden, Ps. 130 : 7, 8.

KERKNIEUWS

Beroepen te Vlaardingen: Ds. M. van Dooren te Axel; te Berkel en Rodenrijs, te Hoogezand-Sappemeer en te Monte Alegre (Brazilië): Ds. W. Wierenga te Zuidbroek en Veendam.

Bedankt voor Vuurburg: Ds. C. J. Smelik te Bunschoten-Sprakenburg.

Ds. O. W. Bouwsma. Ds. O. W. Bouwsma te Kampen moet voor een noodzakelijk geachte behandeling in de kliniek „De Limieten" te Huizen (N.H.) zijn werk tenminste vijf weken onderbreken.

Tijdens zijn afwezigheid zal ds. H. Brink, emeritus-predikant, het ziekenbezoek waarnemen.

Breda. Op aandringen van de classis-commissie, die de spanningen tussen de kerk van Breda (Ds. K. C. Smouter) en de classis Noord-Brabant/Limburg moet trachten op te lossen, heeft de kerk van Breda een ondertekeningsformulier voor ambtsdragers ingevoerd, om naar 1 Kor. 9 de zusterkerken ter wille te zijn.

Zoals bekend, was het in 1957 ingevoerde formulier terzijde gesteld, nadat daartegen bezwaren waren ingebracht. Sedertdien werd volstaan met ondertekening van de Drie Formulieren.

Het nieuwe formulier, dat ook in één der andere classis-kerken sedert de Vrijmaking in gebruik is, beantwoordt volgens de kerkeraad van Breda, zowel wat de binding aan de confessie betreft, als wat betreft de weg die ouderlingen en diakenen met eventuele bezwaren hebben te gaan, aan wat de kerkeraad zowel vóór als na de breuk in de gemeente in 1965, over de band aan de belijdenis gezegd en geschreven heeft.

Verder besloot de kerkeraad aan de Generale synode mee te delen, dat hij zich achter het schrijven van de kerk van Almkerk over Zondag 22 H.C. stelt. De kerkeraad blijft van gevoelen, dat van Ds. Telder's boek „Sterven... en dan?" nooit is aangetoond, dat het in strijd is met Gods Woord.

Ds. J. P. Moerkoert, Maartensdijk. De Particuliere Synode van Utrecht heeft in haar vergadering van 29 maart het appèl behandeld van de kerk te Maartensdijk tegen het besluit van de classis Utrecht/Breukelen het door deze kerk uitgebrachte beroep op Ds. J. P. Moerkoert te Alkmaar (voorheen predikant van de kerk te Kanngar op Oost-Soemba) niet te approberen.

De P.S. sprak uit, dat het synodebesluit van 1893, waarop de classis zich beriep op Ds. Moerkoert niet te approberen.

Bergen op Zoom-Rilland. Met ingang van zondag 2 april j.l. ging de kerk te Bergen op Zoom-Rilland vergaderen in het gebouw van het Nederlandse Rode Kruis, Bolwerk-Zuid 6 te Bergen op Zoom. De aanvangstijden blijven 9.45 en 4.45 uur.

Ds. Joh. Francke. Op 29 maart j.l. herdacht Ds. Joh. Francke te Hoogeveen zijn 25-jarig ambtsjubileum. Ds. Francke werd op 30 september 1908 geboren te Vrouwenpolder, waar hij zich voorbereidde op het Staats-examen. Vervolgens studeerde hij aan de V.U. Hij diende de gemeenten te Hoek (1942-1946), Rotterdam-Delfshaven (1946-1953) en vanaf 1953 Hoogeveen. Hij was lid van de Generale synode van Enschede (1955-1956) en is thans afgevaardigde naar de Generale synode van Amersfoort. Van zijn hand verschenen verschillende werken op sociaal terrein en een aantal prekenbundels. Voorts is hij medewerker aan het weekblad „De Reformatie".

In verband met dit ambtsjubileum — en tevens met zijn zilveren huwelijksfeest — werd

Redactieleden:
Ds. H. AMELINK, Dr. J. BOSCH,
P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Drs.
J. G. VAN OORD, Dr. P. G. SMELIK,
Prof. C. VEENHOF, Ds. G. VISEE

Adres van de Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstraat 7, Kampen

Geref. Persvereniging „Opbouw":
adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht. Telef. 030-711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist. Telef. 03404-12452

Abonnementsprijs

f 12.— per jaar (bij vooruitbetaling)
Zeist. Giro 233117.
Advertentieprijs 20 ct. per mm
Familieberichten 15 ct. per mm

door de gemeente Hoogeveen aan Ds. en Mevr. Francke een receptie aangeboden. Vele afgevaardigden en belangstellenden maakten van deze gelegenheid gebruik om de jubilaris te feliciteren. Eveneens werden talrijke geschenken aangeboden.

ADRESSEN

Dr. C. Trimp, Venuslaan 23, Groningen, tel. (05900) 28634. **Zwolle,** scriba: M. Lok, Wilhelminastraat 6, Zwolle, tel. (05200) 14088.

MEDEDELING AAN DE LEDEN VAN DE GEREFORMEERDE PERSVERENIGING "OPBOUW"

De eerstvolgende ledenvergadering van de Gereformeerde Persvereniging zal worden gehouden

D.V. ZATERDAG 6 MEI A.S.

Spreker: Prof. Dr. H. R. Rookmaaker.

Onderwerp:

"Van Christus getuigen: Vandaag".

Convocatie volgt.

Het Bestuur.

DIT BOEKJE BEVEEL IK DRINGEND TER LEZING AAN aldus het advies van Prof. H. J. Jager in het vorige nummer (31 maart) t.a.v. **ALARM OM DE BIJBEL** door GERHARD BERGMANN. Graag zullen we het u uit voorraad leveren. De prijs is f 5,90 (per post f 0,40 extra).

BOEKHANDEL BEN DOORNBOS

Oude Kijk in 't Jatstraat 59, Groningen.

Telefoon 0 5900 - 23581. Giro 81 40 64

BETALING ABONNEMENTSGELDEN "OPBOUW"

Met 1 april begon de 11e jaargang van "Opbouw".

Mogen we de lezers verzoeken hun abonnementsgelden te gireren op postrek. 2 3 3 1 1 7 t.n.v. Drukkerij Steenberg, Zeist, met vermelding voor "Opbouw".

Ten overvloede vermelden we nog even de prijs.

Voor een geheel jaar f 12,—

Voor een half jaar f 6,—

Studenten betalen f 8,—

voor een geheel jaar

Buitenland f 15,—

Australië per luchtpost f 40,—

Andere landen per luchtpost f 25,—

Mogen we op uw medewerking rekenen?

Hartelijk dank!

De administratie